

กระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในผู้ต้องหา : คลินิกจิตสังคมในระบบศาลยุติธรรม

ทิพากร วงศ์คำปัน^{1*}

บทคัดย่อ

คลินิกจิตสังคม ในระบบศาลยุติธรรม เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้น เพื่อจัดกระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการช่วยเหลือ ให้บุคคลได้สำรวจตนเอง จนเกิดความเข้าใจตนเอง และการลงมือปฏิบัติสู่การพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมโดยผ่าน แนวคิดรูปแบบการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม (และ การสัมภาษณ์เพื่อสร้างแรงจูงใจ ให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด คดีความรุนแรงในครอบครัว และ คดีอาญาที่มีโทษไม่ร้ายแรงทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ได้มีแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม การให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลย ครอบคลุมช่วงวิกฤติของชีวิต ในหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาทางการทำงาน ปัญหาที่เกิดจากความคิดความรู้สึกที่ลดคุณค่าในตนเอง การกล่าวโทษตนเอง เป็นต้น เนื่องจากประสบการณ์ และ ความคิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอาจจะยังไม่สามารถจัดการหรือแก้ปัญหาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสมดังนั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงต้องได้รับกระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม การให้คำแนะนำจาก นักจิตวิทยา หรือ นักสังคมสงเคราะห์ และ ผู้ให้คำปรึกษา ที่สามารถสร้างความไว้วางใจ และ ให้คำแนะนำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเชื่อมั่นว่าจะสามารถช่วยเหลือตนในการแก้ปัญหาได้ แต่การให้คำปรึกษาที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นจะต้องอาศัยหลักการทางจิตวิทยาในการให้การปรึกษารวมถึงทักษะในการให้คำปรึกษาอื่นร่วมด้วยจะช่วยให้ผู้ให้คำปรึกษา สามารถพูดคุย ติดตาม เรื่องราวจากผู้ต้องหาหรือจำเลย ส่งผลให้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย มีทัศนคติที่ดี และสามารถมองเห็นแนวทางในการรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น และตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองได้ ซึ่งนับว่ากระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในครั้งนั้นบรรลุเป้าหมาย

คำสำคัญ : คลินิกจิตสังคม กระบวนการให้คำปรึกษา ทักษะการให้คำปรึกษา

Received: December 11, 2024, **Revised:** January 23, 2025, **Accepted:** January 28, 2025,

¹ผู้ให้การปรึกษาศูนย์จิตสังคมศาลจังหวัดเชียงใหม่

*Corresponding author email; tipakorn.gib@gmail.com

Psychosocial Counseling Process for Suspects: A Psychosocial Clinic in the Judicial System

Tipakorn Wongkumpun^{2*}

Abstract

Psycho-social clinic in the judicial system is an organization founded to set up the process of psychosocial counseling as the helping process for the provisional-released defendants, relating to drug-related cases, domestic-violence cases, and criminal cases with petty penalty, through cognitive-behavioral model and motivation interview to create self-exploration leading to have better understanding of themselves, proper performance, and finally appropriate self-development through the cognitive behavioral model. The result of this process would lead to those who were in life crises, for instance, family issues, working matters, or self-devaluation which could cause them difficulty dealing with provided situations. As a result, decent advice from a psychologist, a social worker, or a counselor could give them trust and ways to make them feel confident to live their lives in suitable paths. However, the effective psychosocial counseling process requires counseling processes and skills under psychology principles. The psychosocial counseling process could be considered as an achievement when it was able to assist the counselor not only keeping up with the defendants. The result is that it causes them to experience relaxation, positive aspects, and eventually find solutions to their own problematic incidents. This process of psycho-social counseling successfully achieved its goals.

Keywords: Psychosocial counseling clinic Counseling process Counseling skills

Received: December 11, 2024, **Revised:** January 23, 2025, **Accepted:** January 28, 2025,

²Counselor of Social Psychiatry Clinic, Chiang Mai Court

*Corresponding author email; tipakorn.gib@gmail.com

บทนำ

คลินิกจิตสังคม (Psycho-Social Clinic) เป็นหน่วยงานในระบบศาลยุติธรรมที่ไม่มุ่งเน้นมาตรการลงโทษ และมองกลุ่มผู้ต้องหาหรือจำเลยในฐานะอาชญากร แต่ใช้กระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม (Psychosocial Counseling process) มาช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลย ควบคู่ไปกับการกำกับดูแลในระยะที่กลุ่มผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการพิจารณาให้เข้ารับการแก้ไขฟื้นฟูด้วยกระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมการใช้กระบวนการนี้ ยังตอบสนองนโยบายของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในวาระพิเศษว่าด้วยปัญหาสารเสพติดโลก 2016 (UNGASS) ที่มีแนวทางให้ประเทศสมาชิกพัฒนายุทธศาสตร์โดยใช้มาตรการทางเลือกที่คำนึงถึงหลักการทางสาธารณสุขและสิทธิมนุษยชนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด สอดคล้องกับคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษและการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติ 2559 เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกผู้ต้องหาหรือจำเลยในความผิดที่ไม่ร้ายแรงโดยไม่จำเป็น ให้นำวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องหาหรือจำเลยมาใช้เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำและให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับโอกาสแก้ไขปรับปรุงตัว (สมภพ นันทโกวัฒน์, 2560, น. 16) กลุ่มผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะเข้าร่วมคลินิกจิตสังคมได้ แบ่งเป็น 4 กรณี ได้แก่ (พิมพ์ชนก พุกสุข, 2563, คลินิกจิตสังคมในระบบศาล ความเมตตาที่เยียวยาคนชายขอบ)

1. ผู้ต้องหาที่อยู่ระหว่างการสอบสวนในคดีที่เสพสารเสพติดครอบครองสารเสพติดจำนวนเล็กน้อย หรือ ขับขี่และเสพสารเสพติดหรือสุรา รวมทั้งผู้ต้องหาในคดีความรุนแรงในครอบครัวหรือคดีอาญาอื่นที่มีโทษไม่ร้ายแรง และศาลพิจารณาให้ประกันตัว โดยศาลจะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาเข้ารับคำปรึกษาที่คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมด้วย

2. จำเลยที่ได้รับการประกันตัวและอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลถ้าศาลเห็นสมควร โดยเฉพาะในคดีที่จำเลยอายุน้อย และก่อเหตุกระทำความผิดอันเนื่องจากความประพฤติ เช่น การทำร้ายร่างกาย การกระทำความผิดเนื่องจากการเสพสุรา/ยาเสพติด โดยศาลจะมีคำสั่งให้เข้ารับคำปรึกษาระหว่างพิจารณาคดี เป็นต้น

3. จำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาให้รอกการลงโทษและกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติ ถ้าศาลเห็นสมควรให้มีการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมที่เสื่อมเสียของจำเลยศาลอาจกำหนดให้จำเลยเข้ารับคำปรึกษาที่คลินิกตามระยะเวลาที่เห็นสมควร ได้แก่ 2 หรือ 3 เดือนต่อครั้ง เป็นเวลา 1 หรือ 2 ปี แล้วแต่กรณี

4. ผู้ที่สมัครใจเข้ารับคำปรึกษาเอง ส่วนใหญ่จะเป็นบิดามารดาหรือญาติที่นำบุตรหลานมาเข้ารับคำปรึกษาเนื่องจากการใช้ยาเสพติด หรือเป็นผู้เสียหายในคดีความรุนแรงในครอบครัว

การให้ความช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างเหมาะสมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยหลักการสำคัญด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษา (Counseling Psychology) ร่วมกับ ทักษะเทคนิคการให้คำปรึกษา (Counseling Technique) อย่างถูกต้องเหมาะสมที่จะนำไปสู่การไม่กระทำผิดซ้ำขึ้นได้

ความหมายของการให้คำปรึกษา

กมล โพธิเย็น (2564) สรุปว่า เป็นการจัดกระบวนการการให้คำปรึกษาที่คำนึงถึงหลักการสำคัญทางจิตวิทยาในการให้คำปรึกษา (Counseling Psychology) ร่วมกับ ทักษะเทคนิคการให้คำปรึกษา (Counseling Technique) อย่างถูกต้องเหมาะสม มาเป็นหลักการสำคัญในการให้ความช่วยเหลือเพื่อช่วยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถรับมือกับสิ่งที่กำลังเผชิญอยู่ได้อย่างเหมาะสม สามารถตัดสินใจ หาทางออกได้ด้วยตนเอง และสามารถดำรงชีวิตของตนอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพของบุคคล

สมาคมจิตวิทยาการปรึกษานานาชาติ (1982) (International Association for Counseling : IRTAC) ให้คำจำกัดความของการให้คำปรึกษาไว้ว่าเป็นวิธีแห่งการสร้างความสัมพันธ์และการตอบสนองต่อผู้อื่นโดยมีจุดประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลได้สำรวจตนเองทำให้ชีวิตชัดเจนขึ้นและใช้ชีวิตในทางที่น่าพึงพอใจและสร้างสรรค์

พรหมพิริยะ เกิดสันเทียะ(2563) ให้ความหมายว่า กระบวนการให้คำปรึกษา (Counseling) คือ การให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการช่วยเหลือ (Helping-Process) ให้บุคคลได้สำรวจตนเอง (Self-exploration) จนเกิดความเข้าใจตนเอง (Better understanding) และการลงมือปฏิบัติอย่างเหมาะสมจนนำไปสู่ การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความเจริญงอกงาม (Personal growth) ดังนั้นการให้คำปรึกษาถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเหลือบุคคลให้ช่วยเหลือตัวเองได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากที่สุดวิธีหนึ่ง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการให้คำปรึกษาผู้ต้องหา:คลินิกจิตสังคมในระบบศาล

สตรีเอวา จำปารัตน์ (2564) นำแนวคิดทฤษฎีรูปแบบการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม (Consultive Behavioral Model) มาปรับใช้กับการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมโดยสรุปว่า การให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมหมายถึงกระบวนการสัมภาษณ์ ให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้รับคำปรึกษา โดยนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมเทคนิคและวิธีการทางจิตวิทยาในการให้คำปรึกษา เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาแล้วทำการแก้ไข ส่งผลให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความสบายใจ มีแนวทางในการดำเนินชีวิตสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ พื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ กลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข จุดมุ่งหมายของของการให้คำปรึกษาแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ จุดมุ่งหมายระยะสั้น ได้แก่ 1) ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 2) ส่งเสริมความสามารถของผู้รับคำปรึกษา 3) ส่งเสริมการปรับปรุงสัมพันธภาพ และ 4) ส่งเสริมทักษะของผู้รับคำปรึกษาในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในชีวิต เมื่อเขาผ่านระยะนี้ไปได้จะเข้าสู่จุดมุ่งหมายระยะยาวในอนาคต เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ และ การให้คำปรึกษาโดยการปรับความคิดและพฤติกรรมมีแนวคิดพื้นฐานจากแนวคิดทางปัญญา (Cognitive model) ของอารอนที่เบค คำว่า “cognition” หมายถึง “ปัญญา”หรือ “ความคิด” ซึ่งหมายถึงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในความคิดเช่น การแปลความ ทักษะคิด

ความเชื่อการรับรู้ การให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ และการพูดกับตนเอง เป็นต้น แนวคิดนี้มีความเชื่อว่า พฤติกรรม อารมณ์ และร่างกายไม่ได้เกิดโดยตรงจากสิ่งเร้าหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตและมีสมมติฐานว่าอารมณ์พฤติกรรม และสรีระของบุคคลเกิดจากการรับรู้ (Perception) และการตีความหรือวิเคราะห์ (Construe) สถานการณ์ของแต่ละบุคคลโดยลักษณะความคิดที่มีผลทำให้เกิดอารมณ์ พฤติกรรมและสรีระที่เป็นปัญหา เรียกว่า ความคิดอัตโนมัติ (Automatic thought) (คณิติน จรโคกรวด, 2564; ดารารวรรณ ต๊ะปิณฑา, 2558)

การให้คำปรึกษาโดยการปรับความคิดและพฤติกรรมจะอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์ความคิดและพฤติกรรมของผู้รับการปรึกษา ซึ่งมี 4 องค์ประกอบดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา
2. การนิยามของปัญหาผ่านการประเมินพฤติกรรม
3. ความเข้าใจในบริบท ของปัญหาทั้งหมดผ่านกระบวนการการวิเคราะห์
4. การตั้งเป้าหมายที่สำคัญของผู้รับคำปรึกษา

องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับคำปรึกษาในการดำเนินงานของคลินิกจิตสังคม ซึ่งพบว่าเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับกระบวนการช่วยเหลือฟื้นฟู จากการประเมินสถานะทางกาย/จิต/สังคม (Bio Psycho Social Assessment) เพื่อนำไปสู่ กระบวนการให้คำปรึกษา ผ่านบรรยากาศการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา เกิดความเข้าใจในความผิดพลาดที่ผ่านมา และ ได้รับโอกาสในการปรับปรุงแก้ไข นำไปสู่การตั้งเป้าหมายร่วมกันระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาที่ต้องกระทำในแต่ละครั้งของการรับบริการปรึกษา โดยเป้าหมายนี้ควรมีทั้งปัญหาที่ผู้รับคำปรึกษาต้องการจะแก้ไขและการเปลี่ยนแปลงทางบวกที่อยากจะทำให้เกิดขึ้นกับตนเอง และผู้ให้คำปรึกษาร่วมกันตกลงวิธีการที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องมอบการบ้าน (Homework) ให้แก่ผู้รับคำปรึกษาตามความเหมาะสม รวมถึงการให้ข้อมูลย้อนกลับในการให้คำปรึกษาแต่ละครั้ง เพื่อปรับการให้คำปรึกษาในครั้งต่อไป การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี (The therapeutic relationship) ระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษานั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปรึกษาตามทฤษฎีการปรับความคิดและพฤติกรรม เพราะทั้งสองมีบทบาทในการทำงานร่วมกันเพื่อให้ไปถึงยังเป้าหมายที่ตั้งไว้ (นันทนา พุสีกุล, 2560)

นอกจากนี้การสร้างแรงจูงใจ ผ่านการสัมภาษณ์เพื่อสร้างแรงจูงใจ (Motivation Interview) ก็เป็นกระบวนการช่วยเหลือที่วางอยู่บนแนวคิดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง ใช้วิธีให้การช่วยเหลือโดยตรงโดยการช่วยสำรวจและจัดการความลังเลใจ เอื้อให้ผู้รับบริการสื่อสารกับตนเองจนเกิดการเปลี่ยนแปลง (นฤมล พระใหญ่ และคณะ, 2564; Miller & Rollnick, 2013) ได้ให้สาระเกี่ยวกับ หัวใจของการสัมภาษณ์เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. เน้นความร่วมมือ (Partnership or collaboration) คือ การทำงานประสานความร่วมมือกันระหว่างผู้รับบริการกับผู้ให้คำปรึกษาโดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริม สนับสนุนมากกว่าการโน้มน้าวใจ ตลอดการให้การปรึกษาผู้ให้คำปรึกษาจะทำงานอยู่เคียงข้างผู้รับบริการ

2. สร้างการยอมรับ (Acceptance) วางอยู่บนพื้นฐานแนวคิดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง(Client Centered) ของ Carl Rogers ซึ่งมีทฤษฎีสำคัญ 4 ประการ คือ

2.1 การให้คุณค่า (Absolute worth) คือการยอมรับอย่างไม่ตัดสินและการเห็นคุณค่าอย่างแท้จริง

2.2 การให้การยอมรับและให้การสนับสนุน (Autonomy and support) ให้เกิดการสร้างแรงบันดาลใจเพื่อให้ผู้รับบริการเกิดการเปลี่ยนแปลง

2.3 การชื่นชมยืนยัน (Affirmation) คือ การยืนยันที่จะค้นหาวิธีที่จะนำเสนอสิ่งดีๆ ให้กับผู้รับบริการ

2.4 มีความเข้าใจ (Accurate empathy) คือ การเข้าอกเข้าใจอย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นพื้นฐานของการสัมภาษณ์เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจและเกี่ยวข้องกับการตอบกลับและการสะท้อนความรู้สึก รวมถึงความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

3. เข้าอกเข้าใจ (Compassion) คือ การพยายามสร้างความเข้าใจในปัญหาของผู้รับบริการโดยไม่ตัดสิน ไม่ตำหนิและพยายามที่จะเอาใจใส่ให้มากที่สุด เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการได้ค้นหารูปแบบการยอมรับและแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาของตนเอง

4. การปลุกเร้า (Evocation) คือ การดึงการรับรู้เป้าหมายและคุณค่าของตัวเองออกมาจากผู้รับบริการ โดยการชี้ให้เห็นจุดแข็งคุณค่าและเสริมสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหา นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

กระบวนการและทักษะในให้คำปรึกษาผู้ต้องหา: คลินิกจิตสังคมในระบบศาล

กระบวนการให้คำปรึกษามีลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจนที่ผู้ให้การปรึกษาจะต้องดำเนินไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้เพื่อให้กระบวนการให้คำปรึกษาเป็นไปอย่างราบรื่นและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้รับประโยชน์สูงสุดตามจุดมุ่งหมายสำคัญของการให้คำปรึกษาให้สามารถบรรลุเป้าหมายให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเกิดขึ้นโดยมีลำดับขั้นตอนของกระบวนการและทักษะดังนี้

ลำดับที่ 1 ขั้นแรก : คือการเก็บรายละเอียดในขั้นตอนแรก รับ ข้อมูลเบื้องต้นของผู้รับคำปรึกษา โดยเจ้าหน้าที่งานคลินิกจิตสังคมได้แก่ นักจิตวิทยา หรือ นักสังคมสงเคราะห์เริ่มนำผู้รับบริการ ที่มีลักษณะและต้องคดีที่เข้าเงื่อนไขให้ได้รับการพิจารณาเข้าสู่กระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในระบบศาล พร้อมจัดทำสำนวน ทำ ข้อมูลส่วนบุคคลผ่านการทำแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ที่จะสะท้อนให้ได้ทราบถึงข้อมูลด้าน สภาพสุขภาพ ร่างกาย, สภาวะครอบครัวรวมถึงสังคม, สถานการณ์รายได้, สภาพปัญหาของผู้รับบริการ โดยผ่านการสัมภาษณ์

รวมทั้งแบบวัดความเครียด, แบบประเมินคุณภาพชีวิต, แบบประเมินแรงจูงใจ เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมา ประเมิน วิเคราะห์ วินิจฉัย เพื่อค้นหาปัญหา และ ความต้องการที่เร่งด่วน และหลากหลายของผู้รับคำปรึกษา (อภิญา เวชยชัย, 2558) ได้มีแนวทางการเขียนรายงานการปฏิบัติงานที่ช่วยให้กระบวนการ การให้การปรึกษา สามารถมีข้อเท็จจริงกระจ่างชัดขึ้นผ่านการประเมินในสาระสำคัญ 4 ข้อ ได้แก่

1. การประเมินสภาวะกาย จิต สังคม (Bio Psychosocial Assessment) คือ การวิเคราะห์เป็นการ ประเมินผู้รับคำปรึกษา ในภาวะองค์รวม ทางร่างกาย จิตใจอารมณ์และความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้รับคำปรึกษา เพื่อพิจารณาถึงปัญหา ความเข้มแข็ง ความอ่อนแอ หรือลักษณะพิเศษของผู้รับคำปรึกษา คือ มองเห็นทั้งร่างกาย จิต สังคมทั้งระบบอย่างเชื่อมโยงกัน นำไปสู่การพิจารณาสาเหตุของปัญหาปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา รวมทั้งประเมิน จากระยะเวลา และความถี่ของพฤติกรรมต่อการเกิดเหตุการณ์

ตัวอย่างประเด็นการประเมินสภาวะกายจิตสังคม

- 1.1 การประเมิน สุขภาพทางร่างกายว่าสอดคล้องกับรายละเอียดตามเอกสารแรกรับในสำนวน หรือข้อมูลจากใบรับรองแพทย์หรือไม่ อาการหรือโรคเรื้อรังอื่น ๆ ที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ เช่น ความพิการ
- 1.2 ประเมินอารมณ์จิตใจ ได้แก่ การประเมินสภาวะความเครียด อาการปลีกตัวออกจากสังคม รวมไปถึง การไม่ตอบสนองทางอารมณ์ความสุขในการใช้ชีวิต จากแบบวัดและการสังเกตบุคลิกในขณะ สัมภาษณ์
- 1.3 การประเมินสภาวะทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์
- 1.4 การประเมินการอยู่ร่วมกันกับครอบครัว และ สังคม

2. การประเมินสภาวะครอบครัว (Family Assessment) คือ การประเมินบทบาทความสัมพันธ์ความ ผูกพันระหว่างผู้รับคำปรึกษา เครือญาติ สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม ของครอบครัว และเป็นการประเมินฐาน ทรัพยากรที่จะเป็นตัวช่วยของผู้รับคำปรึกษา หรือผู้บั่นทอนของผู้รับคำปรึกษา รวมถึงสถานการณ์ปัญหา ระหว่าง สมาชิกในครอบครัว ว่ามีความขัดแย้งรุนแรงหรือไม่ เพียงใด ความขัดแย้งนั้น ก่อผลกระทบอย่างไรกับผู้รับ คำปรึกษา

3. การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) คือ การประเมินปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นแล้ว หรืออาจจะ เกิดขึ้นซ้ำอีกในเชิงพฤติกรรมบุคคลโดยต้องพิจารณาว่ามีผลต่อผู้รับคำปรึกษาอย่างไร และความเสี่ยงใหม่มี แนวทางในการป้องกันแก้ไขอย่างไร ตัวอย่างประเด็นการแสวงหาข้อมูลเพื่อประเมินความเสี่ยง

- 3.1 ความถี่ในการแสดงพฤติกรรม / ระดับความรุนแรง / ส่งผลกระทบต่อบุคคลใดบ้าง
- 3.2 เหตุการณ์ใด, บุคคลใด, ที่ทำให้เกิดพฤติกรรม/ มีแนวทางในการแก้ไขอย่างไร

4. การประเมินความต้องการ (Needs Assessment) คือ การประเมินความต้องการจำเป็นของผู้รับคำปรึกษา เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาอย่างแท้จริง แล้วนำมาซึ่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยยึดเอาผลประโยชน์สูงสุดของผู้รับคำปรึกษาเป็นสำคัญ ตัวอย่างประเด็นการหาข้อมูลเพื่อประเมินความต้องการ

4.1 ผลจากเหตุการณ์หรือปัจจัยที่กระทำ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

4.2 ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงของผู้รับคำปรึกษามีอะไรบ้าง
ในกระบวนการแรกเริ่มเมื่อได้ข้อมูลผลการประเมินสถานะของผู้รับบริการ เจ้าหน้าที่งานคลินิกจิตสังคมจัดเตรียมข้อมูล วิเคราะห์ วินิจฉัยกำหนดวิธีการและผู้ให้คำปรึกษาให้เหมาะสมกับผู้รับคำปรึกษาในแต่ละรายเสนอเป็นรายงานต่อผู้ให้คำปรึกษาในการร่วมกันวางแผนพิจารณาว่าผู้รับคำปรึกษา อยู่ในกลุ่มเสี่ยงระดับใดและควรได้รับการให้คำปรึกษาตามระยะเวลาที่ต้องเข้ามารายงานตัวที่คลินิกจิตสังคมจำนวนกี่ครั้งเพื่อนำไปสู่การดำเนินการในกระบวนการการให้คำปรึกษา (นิรนาท แสนสา, 2562) โดยมีแนวทางในการจัดกระบวนการการให้คำปรึกษารวมถึงทักษะสำคัญของการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมดังนี้

ลำดับที่ 2 การดำเนินงาน :กระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม

1. การเริ่มต้นการให้คำปรึกษา การสร้างสัมพันธภาพ และการตกลงให้การบริการ ผู้รับคำปรึกษาของคลินิกจิตสังคมเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีมักจะมีปัญหาที่กระทบต่อตนเองและบุคคลรอบข้างมากมาย การสร้างสัมพันธภาพในบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาจึงเป็นการเอื้ออำนวยให้บุคคลที่อยู่ในภาวะที่เป็นปัญหาสมัครใจอย่างเต็มที่และเกิดความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการ ผู้ให้คำปรึกษาควรจะแสดงความเป็นมิตร ใส่ใจ ด้วยกิริยาสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและใช้คำพูดที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจแก่ผู้รับคำปรึกษาเพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความรู้สึกสบายใจ เชื่อมั่นและเกิดความไว้วางใจในตัวผู้ให้คำปรึกษาให้มากที่สุด สังเกตสิ่งที่คุณรับคำปรึกษายังไม่พร้อมจะเล่าได้แก่ การชักชวนพูดคุยเรื่องที่ทำให้เกิดความสบายใจ เรื่องที่เป็นข้อมูลด้านบวกของผู้รับคำปรึกษาที่สามารถพูดได้ รับฟังสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาเล่าอย่างตั้งใจ ยอมรับผู้รับคำปรึกษาอย่างไม่มีเงื่อนไข

2. การสำรวจปัญหาสาเหตุและความต้องการของการรับคำปรึกษา ขั้นตอนนี้บทบาทของผู้ให้คำปรึกษา คือ การช่วยเหลือให้ผู้รับคำปรึกษาทำความเข้าใจสาเหตุ สิ่งที่เป็นปัญหาอย่างชัดเจน ที่นำไปสู่การกระทำผิด โดยผู้ให้คำปรึกษาจะต้องปฏิบัติตนเหมือนผู้ร่วมการเดินทางในประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้รับคำปรึกษา เพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาสามารถพิจารณาตนเอง มองประสบการณ์ที่ผ่านมา และ เป็นผู้สะท้อนความคิดสะท้อนความรู้สึกต่าง ๆ ของผู้รับคำปรึกษา ทำให้เข้าใจถึงสิ่งที่เป็นเหตุและผล โดยการใช้การถาม ทั้งการถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเล่าและบอกถึงความคิดของตนให้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็จะใช้คำถามปลายปิดเพื่อเป็นการ

ตรวจสอบความถี่ หรือความชัดเจนของเรื่องราวให้ละเอียด ยิ่งขึ้น ในขั้นนี้ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องใจเย็น และอดทน รับฟังเรื่องราวที่ผู้รับคำปรึกษาเล่าให้ฟัง โดยจะไม่ไปแสดงความคิดเห็น หรือวิพากษ์วิจารณ์ใดๆ ทั้งสิ้นการวางตน เป็นกลาง พยายามมองสภาพความเป็นจริง

3. การวางแผนแก้ไขปัญหาและการจัดการกับปัญหา ในขั้นตอนนี้เมื่อผู้รับคำปรึกษาได้สำรวจปัญหาและ รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง ผู้รับคำปรึกษาจะค่อย ๆ เข้าใจสภาพปัญหา รวมทั้งสาเหตุของปัญหาว่าเป็นอย่างไร สามารถยอมรับในส่วนที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบ มองเห็นพฤติกรรมที่เป็นต้นเหตุของปัญหา เข้าใจว่าการ แก้ปัญหานั้นขึ้นอยู่กับตัวเขาเองโดยปกติแล้วการที่ผู้รับคำปรึกษาจะเข้าใจปัญหาของตนเองนั้นไม่ใช่เรื่องที่จะ เกิดขึ้นโดยทันทีแต่เป็นกระบวนการที่อาศัยระยะเวลาในขั้นตอนนี้และ ในบางกรณีก็อาจต้องมีการปรึกษาหลาย ๆ ครั้ง จึงจะเกิดความเข้าใจในปัญหาของผู้รับคำปรึกษาอย่างชัดเจน การได้ลองวางแผนและกำหนดเป้าหมายในการ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในครั้งนี้จะต้องเป็นความคิดหรือแนวทางที่เกิดขึ้นจากผู้รับคำปรึกษาแล้วนำมาจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหาสร้างการจูงใจให้ผู้รับคำปรึกษาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นสาเหตุส่วนหนึ่งของปัญหา ผู้ให้ คำปรึกษาสามารถให้ข้อมูลหรือข้อสนเทศที่จำเป็นได้หากพิจารณาว่าจะ เป็นประโยชน์แก่ผู้รับคำปรึกษาและ ค่อนข้างมั่นใจว่าผู้รับคำปรึกษาอาจจะยังไม่ทราบข้อมูลดังกล่าวแต่หากพบว่าผู้รับคำปรึกษายังไม่สามารถคิดหา แนวทางในการแก้ปัญหาในครั้งนี้ได้ผู้ให้คำปรึกษาอาจจะยกแนวทางประสบการณ์ในการแก้ปัญหาที่มีลักษณะ คล้ายๆกันให้ผู้รับคำปรึกษาได้ตัดสินใจว่าจะมีความเป็นไปได้หรือไม่และเหมาะสมกับศักยภาพของตนมากน้อย เพียงใดผู้ให้คำปรึกษาจะต้องระมัดระวังที่จะไม่ทำให้ผู้รับคำปรึกษาท้อแท้ตัดสินใจ พิจารณาเปรียบเทียบข้อดีและ ข้อเสียของทางเลือกทางเลือกใดพิจารณาแล้วไม่เหมาะสมก็ควรตัดออกไปโดยไม่ต้องเสียเวลา การตัดสินใจเลือก แนวทางในการแก้ปัญหาควรเป็นเรื่องของผู้รับบริการโดยผู้ให้คำปรึกษาเป็นผู้ร่วมคิดซึ่งในกระบวนการสนทนา พิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาคควรใช้เวลาระยะหนึ่งจะช่วยให้ได้ทางเลือกที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้กับปัญหาได้ ให้กำลังใจที่จะยอมรับบางสิ่งบางอย่างที่อาจทำให้เขารู้สึกอึดอัด ลำบากใจ ไม่สบายใจหรือเสียใจ

4. ขั้นตอนการให้คำปรึกษา เมื่อผู้รับคำปรึกษาได้วางแผนและกำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหาของตนเอง ได้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเพียงครั้งเดียว หรืออาจเกิดขึ้นหลังจากที่มีการ ปรึกษากันหลาย ๆ ครั้งแล้วก็ได้ แต่เป็นสภาวะที่ผู้รับคำปรึกษาได้แนวทางในการแก้ไขปัญหา และ ผู้ให้คำปรึกษา ก็จะช่วยสนับสนุนความคิดนั้น พร้อมกับให้กำลังใจไว้ว่าสามารถจะสำเร็จลุล่วงได้ หรือได้ทดลองนำวิธีการต่าง ๆ ไปแก้ไขปัญหานั้นเป็นที่พึงพอใจ หรือมีความก้าวหน้าในการปรับตัว สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขมากยิ่งขึ้น หรืออาจจะเน้นย้ำเกี่ยวกับวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาตระหนักถึงปัญหา และแนวทางในการปฏิบัติตนใน การแก้ไขปัญหา และ ปฏิบัติตามการนัดหมายรายงานตัวตามคำสั่งศาล ผู้ให้คำปรึกษาก็สามารถยุติการปรึกษาแต่ ละรายได้

5. การบันทึกข้อมูลการให้คำปรึกษา ในขั้นตอนนี้ ผู้ให้คำปรึกษาได้ดำเนินมาจนถึงขั้นการคลี่คลายปัญหา ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเพียงครั้งเดียว หรืออาจเกิดขึ้นหลังจากที่มีการปรึกษาด้านจิตสังคมจำนวนหลาย ๆ ครั้งแล้วก็ได้ ขั้นตอนที่หลังการยุติการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในแต่ละครั้งผู้ให้คำปรึกษาจะเขียนรายละเอียด เรื่องราวประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหาการวางแผนแก้ไขปัญหา การจัดลำดับความสำคัญ และการจัดการกับปัญหาของผู้รับคำปรึกษา รวมถึงการที่ผู้ให้คำปรึกษาให้ข้อมูลหรือข้อสังเกตที่จำเป็นได้ หากพิจารณาว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับคำปรึกษา ในการให้คำปรึกษาแต่ละครั้ง กระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในผู้ต้องหา 5 ขั้นตอนที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เป็นลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ที่อยู่บนพื้นฐานของสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ให้คำปรึกษา และ ผู้รับคำปรึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น และเข้าใจถึงเป้าหมายในการแก้ปัญหาในครั้งนี้ตามศักยภาพของผู้รับบริการ โดยมีทักษะพื้นฐานต่าง ๆ ที่ช่วยให้งานดำเนินการในกระบวนการปรึกษาราบรื่นขึ้น

ทักษะสำคัญของการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม

ทักษะสำคัญของการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมประกอบด้วยทักษะการสร้างสัมพันธภาพ ทักษะการสื่อสารด้วยภาษากาย ทักษะการใช้คำถาม ทักษะการทวนความ ทักษะการสะท้อนข้อมูล และทักษะการให้กำลังใจ ซึ่งผู้ให้คำปรึกษาจะต้องใช้ความอดทนและเต็มใจรับฟังด้วยความใส่ใจ (กมล โปธิเย็น, 2564) โดยมีแนวทางที่จำเป็นจะต้องฝึกฝนและใช้ในกระบวนการให้การปรึกษาดังนี้

1. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ คือ การแสดงพฤติกรรมสื่อสารต่อกันอย่างเหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ โดยการสื่อสารด้านภาษากาย และ การฟังอย่างใส่ใจ โดย การฟังเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญที่สุด และผู้ให้คำปรึกษาจะต้องใช้ทักษะนี้ให้มากที่สุดด้วยความอดทน และเต็มใจรับรู้เรื่องราวอย่างใส่ใจ เป็นการฟังอย่างตั้งใจ ได้ยินเรื่องราวตรงตามที่ผู้รับคำปรึกษาได้พูดออกมา จับประเด็นที่ผู้รับคำปรึกษาที่ต้องการสื่อสาร ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องแสดงให้เห็นถึงการใส่ใจในสิ่งที่ผู้รับบริการแสดงออกทางคำพูดเพื่อจะได้เข้าใจถึงเรื่องราว ความคิด ความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษา ซึ่งทักษะการฟังที่ดีควรฟังให้เข้าใจ 2 ประการ คือ

- 1.1 ฟังให้เข้าใจเรื่องราว (Content) ได้แก่ เข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์เหตุการณ์ว่า ใครทำอะไร กับใคร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร
- 1.2 ฟังให้เข้าใจความรู้สึก (Feeling) ได้แก่ ฟังแล้วรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้รับบริการว่าอยู่ในความรู้สึก สุขใจ ทุกข์ใจ ไม่สบายใจ อึดอัด คับแค้นใจ เป็นต้น

2. ทักษะการสื่อสารด้วยภาษากาย คือ การสื่อสารด้วยภาษากายการที่ผู้ให้คำปรึกษาใช้ลักษณะท่าทาง และการแสดงออกทางกาย ที่เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้รับคำปรึกษา ได้แก่

- 2.1 การประสานสายตา (Eye contact) คือ การสบตาเป็นระยะๆอย่างพอเหมาะ ไม่จ้องตาจนผู้รับคำปรึกษาเกิดความรู้สึกอึดอัด และอาจจะหลบสายตาบ้างในบางครั้ง การประสานสายตาที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 10 วินาทีเพราะถ้ามากกว่านั้นจะกลายเป็นการจ้องตา ซึ่งจะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่กำลังถูกจับผิดหรือจับจ้องอะไรบางอย่าง
- 2.2 การผงกศีรษะ คือ การแสดงการรับรู้ รับฟังเรื่องราวอย่างตั้งใจและใส่ใจกับเรื่องราวที่ผู้รับคำปรึกษากำลังพูดอยู่ในขณะนั้น
- 2.3 การแสดงออกทางสีหน้า (Facial expression) เป็นการแสดงถึงสีหน้าที่สอดคล้องเหมาะสมกับเรื่องราวที่ได้ฟังจากผู้รับคำปรึกษา ได้แก่ สบตา ยิ้ม สายหน้า เป็นการสื่อถึงการรับรู้และการแสดงความรู้สึกร่วมไปกับผู้รับคำปรึกษาอย่างสอดคล้องเหมาะสมและเป็นธรรมชาติ

3. ทักษะการใช้คำถาม คือ การใช้คำถามโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลของผู้รับคำปรึกษาและช่วยให้ผู้รับบริการได้สำรวจปัญหาของตนเองไปด้วย การใช้คำถามจะเกิดผลดีต้องใช้ร่วมกับทักษะในการฟังที่ดี และใช้คำถามให้ถูกจังหวะ การถามจะประกอบด้วย คำถามแบบเปิด (Opened Question) เป็นการถามที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะเปิดโอกาสให้ผู้รับคำปรึกษาได้เล่าเหตุการณ์ แสดงความคิดเห็น และแสดงความรู้สึกของตนที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างอิสระ

เมื่อผู้ให้คำปรึกษาใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้รับบริการได้ให้ข้อมูลในเบื้องต้นมาแล้ว ในบางครั้ง ยังมีการใช้การคำถามปิด มาร่วมด้วยเพื่อต้องการคำตอบเฉพาะประเด็นชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานและเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้รับคำปรึกษามากยิ่งขึ้น

4. ทักษะการทวนความ คือ ผู้ให้คำปรึกษาใช้คำพูดใช้เพื่อกล่าวเน้นย้ำคำพูดของผู้รับคำปรึกษาโดยอาจจะกล่าวซ้ำประโยคเดิม หรือเปลี่ยนข้อความไปบ้างเล็กน้อยแต่ความหมายเหมือนเดิม เพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความชัดเจนในความคิด ความรู้สึกของตนเองที่พูดออกมา เป็นการกระตุ้นให้คิดหรือเกิดความแน่ใจในความคิดของตนในขณะนั้น

5. ทักษะการสรุปความ คือ ผู้ให้คำปรึกษา รวบรวมประเด็นความสำคัญของข้อมูลที่ได้ใจความเพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเห็นภาพในประเด็นสำคัญชัดเจนยิ่งขึ้น

6. ทักษะการสะท้อนข้อมูล คือ ผู้ให้คำปรึกษาให้ข้อมูลย้อนกลับเนื้อหาเป็นการบอกถึงความหมายของสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาได้กล่าวมาแล้ว โดยใช้ภาษาที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้น ซึ่งเนื้อหาในที่นี้หมายความว่าถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้รับคำปรึกษาได้เล่าให้ฟัง หรือ ข้อมูลต่าง ๆ ในประเด็นที่ผู้ให้คำปรึกษาเห็นว่าสำคัญ

7. ทักษะการสะท้อนความรู้สึก คือ ผู้ให้คำปรึกษา สังเกตคำพูด น้ำเสียง สีหน้า ท่าทาง และ ฟังอย่างมีสติ และสามารถ สะท้อนให้ผู้รับคำปรึกษาได้เข้าใจและรู้เท่าทันถึงความรู้สึกหรืออารมณ์ที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อความคิดที่มีต่อเหตุการณ์นั้นๆเพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความเข้าใจตนเองยอมรับในความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมาและชัดเจน

8. ทักษะการให้กำลังใจ คือ การที่ผู้ให้คำปรึกษาสื่อสารไปยังผู้รับคำปรึกษาด้วยภาษาท่าทางและคำพูด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้รับคำปรึกษารู้สึกมีพลังในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มากขึ้น ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษามีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองการให้กำลังใจมีความสำคัญต่อผู้รับคำปรึกษาในการพิจารณาเรื่องราวเหตุการณ์ ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางรับมือกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างมีกำลังใจมากขึ้น

ลำดับที่ 3 เสร็จสิ้นกระบวนการการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม: การประเมินผลเพื่อเสนอขอยุติกระบวนการการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ในกระบวนการให้คำปรึกษาคลินิกจิตสังคม แบ่งเป็น การขอยุติรายครั้ง และ การขอยุติกระบวนการ ผู้ให้คำปรึกษาประเมินผลและบันทึกเป็นรายงานตามแบบบันทึกการให้การปรึกษาคลินิกจิตสังคม

การอภิปรายผลการศึกษา

กระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเป็นแนวทางการให้ความช่วยเหลือหรือพัฒนาศักยภาพให้ผู้กระทำผิดในกลุ่มดังกล่าวสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกลับเข้าสู่สังคมโดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อทั้งตัวผู้กระทำผิดและสังคม จากการศึกษาของ พลเทพ ศรีทองสุข (2560) พบว่า กระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมมีประสิทธิภาพในการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษ โดยเฉพาะกลุ่มผู้กระทำผิดใน คดีลักทรัพย์ คดีทำร้ายร่างกาย และ คดียาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จรัสพิมพ์ วังเย็น (2564) ที่พบว่า กระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมร่วมกับหลักทางศาสนาสามารถช่วยให้ผู้ต้องขังเรือนจำกลางเชียงใหม่ มีทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวกมากขึ้น มองโลกในแง่ดี และพร้อมที่จะปรับตัวกลับสู่สังคม (พลเทพ ศรีทองสุข, 2560; จรัสพิมพ์ วังเย็น, 2564.)

อย่างไรก็ตาม กระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมอาจจะยังไม่เพียงพอสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยบางส่วน โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีที่พึ่งพิง ขาดความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในการกลับไปใช้ชีวิตเช่นคนปกติ ทำให้มีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำสูง ดังที่ รติมา คชนันท์ (2563) ค้นพบว่า ปัจจัยด้านสภาพครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ ชุมชน และสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย จะส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหลังพ้นโทษแม้ว่าจะได้รับการฟื้นฟูและให้คำปรึกษาในระหว่างต้องโทษแล้ว โดยผู้ที่ไม่มีครอบครัวต้องกลับไปอาศัยในที่เสี่ยงเช่นชุมชนแออัดหรือสลัม มีปัญหาเศรษฐกิจ ต้องอยู่ใกล้ชิดกับบุคคลที่เคยทำผิดมาก่อน จะมีโอกาสกระทำผิดซ้ำสูงกว่ากลุ่มที่มีความพร้อมในปัจจุบันเหล่านี้

นอกจากนี้ สำหรับกลุ่มผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความผิดปกติทางจิตเวช ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานทางการแพทย์และสาธารณสุขในการดูแลอย่างต่อเนื่อง เช่น การทำจิตบำบัด การให้ยาควบคุมอาการ การฝึกทักษะทางสังคม เป็นต้น ดังที่ สุนนรัตน์ นิมเนตพันธ์ (2563) เสนอว่า คลินิกจิตสังคมควรบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุขและครอบครัวเพื่อให้การดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมอย่างครบวงจร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สรุป

กระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีปัญหาผู้ให้คำปรึกษาที่จะดำเนินการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมจะต้องมีองค์ความรู้ในกระบวนการให้คำปรึกษา หรือ ได้รับการอบรม ฝึกฝน ให้เป็นไปตามกระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่ 1) การเริ่มต้นการให้คำปรึกษา การสร้างสัมพันธภาพ และ การตกลงให้การบริการ 2) การสำรวจปัญหาสาเหตุและความต้องการของการรับคำปรึกษา 3) การวางแผนแก้ไขปัญหาและการจัดการกับปัญหา 4) ขั้นตอนการให้คำปรึกษา และ 5) การบันทึกข้อมูลการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ในกระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมจำเป็นจะต้องใช้ทักษะอื่นร่วมด้วย ได้แก่ 1) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ 2) ทักษะการสื่อสารด้วยภาษากาย 3) ทักษะการใช้คำถาม 4) ทักษะการทวนความ 5) ทักษะการสรุปความ 6) ทักษะการสะท้อนข้อมูล 7) ทักษะการสะท้อนความรู้สึก และ 8) ทักษะการให้กำลังใจ ทักษะในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ให้คำปรึกษาสามารถพูดคุย ติดตามเรื่องราวจากผู้ต้องหาหรือจำเลย รวมทั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยเกิดความรู้สึกผ่อนคลายเกิดทัศนคติที่ดีและสามารถมองเห็นแนวทางในการรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนสามารถมองเห็นแนวทางและตัดสินใจแก้ปัญหของตนเองได้ อย่างไรก็ตามการทำงานของคลินิกจิตสังคมในระบบศาลยุติธรรมอาจต้องเชื่อมโยงกับการดูแลในระบบอื่นๆด้วย เช่น ครอบครัว ชุมชน การศึกษา การฝึกอาชีพ สาธารณสุข เพื่อแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นปัจจัยเสี่ยงร่วมด้วย ซึ่งเป็นการทำงานในเชิงสหวิชาชีพ เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างครอบคลุมรอบด้านมากขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในการช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมล โพธิเย็น. (2564). การให้การปรึกษาทางจิตวิทยา: เครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาผู้เรียน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 19(2), 11-27.
- คณิติน จรโคกกรวด. (2564). ผลของการให้การปรึกษารายบุคคลแบบออนไลน์ตามทฤษฎีการปรับความคิดและพฤติกรรมเพื่อลดความเครียด (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม). DSpace at Mahasarakham University. <http://202.28.34.124/dspace/handle/123456789/1449>
- จรัสพิมพ์ วังเย็น. (2564). ผลของการให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวพุทธธรรมต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ต้องขังหญิง เรือนจำกลางเชียงใหม่. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 14(2), 110-122.

- นฤมล พระใหญ่, ทิธิพร ครามานนท์ และ ภาสกร คุ่มศิริ. (2564). การสัมภาษณ์เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ: บทควม
พื้นฟูวิชาการ. *วารสารจิตวิทยาคลินิกไทย (Online)*, 52(1), 62-74.
- นันทกา พุสีกุล. (2560). ผลการให้คำปรึกษาออนไลน์ต่อการลดภาวะความเครียดในนักศึกษาระดับปริญญาตรี
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิรนาท แสนสา. (2562). หน่วยที่ 5 การพัฒนาทักษะการให้บริการการปรึกษา ใน *ประมวลสาระชุดวิชา
ประสบการณ์วิชาชีพมหาบัณฑิตการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา หน่วยที่ 5-1* (น.10-24).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- พรหมพิริยะ เกิดสันเทียะ.(2563). คลินิกจิตสังคม ศาลอาญารธนบุรี: ผู้กำกับดูแลผู้ถูกปล่อยตัวชั่วคราว. *ดุสิตพาห
นิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรม*, 67(2), 29-66.
- พลเทพ ศรีทองสุข. (2560). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: หลักการและแนวทางในการปฏิบัติต่อการกระทำ
ความผิดซ้ำในกลุ่มผู้ต้องขังพักการลงโทษ. *Journal of Mental Health of Thailand*, 25(2),
116-126.
- พิมพ์ชนก พุกสุข. (2563, 15 มกราคม). คลินิกจิตสังคมในระบบศาล ความเมตตาที่เยียวยาคนชายขอบ.
The matter. สืบค้นจาก [https://thematter.co/brandedcontent/thaihealth-
counselingpsychology-01/96637](https://thematter.co/brandedcontent/thaihealth-counselingpsychology-01/96637)
- รติมา คชนันท์. (2563). การนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง เรือนจำจังหวัด
ร้อยเอ็ด. *Rommayasan*, 18(2), 210-222.
- สตรีเอวา จำปารัตน์, (2564). คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมคดีอาเสพตติในระบบศาล. *วารสารจิตวิทยา*, 19(1),
1-15.
- สุนรรัตน์ นิมนติพันธ์. (2563). พัฒนาการและบทบาทของคลินิกจิตสังคมในประเทศไทย. *Thai Journal of
Nursing Council*, 35(1), 26-41.
- สมภพ นันทโกวัฒน์. (2560). ผู้ติดเสพต้องการความช่วยเหลือ: คลินิกจิตสังคมมีน้ำหนักน่าเชื่อถือก็คือคำตอบ.
ดุสิตพาหนิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรม, 64(2), 15-74.
- อภิญา เวชยชัย. (2558). แนวทางการเขียนรายงานการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพของนักสังคม
สงเคราะห์ ใน *เอกสารความรู้พื้นฐานด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์* (น.299-302). ห้างหุ้นส่วนจำกัด
เทพเพ็ญวานิสัย
- American Psychological Association. (1982). *Thesaurus of Psychological Index Terms* (3rd ed.).
American Psychological Association.